

Fast i fattigdom? Du är inte ensam – allt färre klättrar i inkomst

Dagens Nyheter den 9 december 2025

Under lång tid har inkomstspridningen i Sverige ökat. De högsta inkomsterna har dragit ifrån mellanskiktet, och de lägsta släpar efter allt mer. Ginikoefficienten, som ofta används för att beskriva ojämlikheten i inkomstfördelningen, ökade särskilt snabbt i Sverige under 1990-talet, även jämfört med andra OECD-länder.

Inget av detta är nytt. Men de vanliga måtten säger ingenting om hur människors inkomster ändras från år till år. Den som ett visst år är långt ned i inkomstfördelningen kan några år senare ha rört sig uppåt. Kanske har inkomsten ökat så mycket att samma person några år senare är i den övre halvan av inkomstfördelningen. Kanske är personen kvar bland de fattigaste. Denna dynamiska aspekt av inkomstfördelningen förekommer sällan i diskussionen om de växande ekonomiska klyftorna.

Vi menar att det är betydligt värre om inkomster är långvarigt låga än om de bara tillfälligt är låga. Det är också relevant att veta om de höga inkomsterna i toppen av inkomstfördelningen hamnar hos samma personer år efter år, eller om människor i toppen av fördelningen är där bara tillfälligt, kanske efter att ha sålt en villa eller en bostadsrätt.

I en ESO-rapport som släpps på tisdagen presenterar vi nya siffror som beskriver hur inkomströrligheten på individnivå har förändrats i Sverige under perioden 1991 till 2021. Utifrån disponibel inkomst, det vill säga inkomst från både arbete och kapital efter att skatter, bidrag och ersättningar har beaktats, delar vi in den vuxna befolkningen i grupper som motsvarar en tiondel av befolkningen. Den lägsta gruppen är de 10 procent som har lägst disponibel inkomst, överst finns de tio procent som har högst.

Av de individer som 1991 låg i lägsta gruppen, det vill säga bland de 10 procent med lägst disponibel inkomst, hade sex av tio rört sig uppåt i inkomstfördelningen fem år senare. Men fyra av tio återfanns längst ned även 1996. I rapporten studerar vi hur mått på långvarigt låga inkomster, så kallad låginkomstpersistens, har förändrats från 1991 fram till den femårsperiod som slutar 2021. Resultaten är delvis glädjande, men också oroväckande.

Först, de goda nyheterna. Låginkomstpersistensen i Sverige minskade markant under 1990-talet trots att ginikoefficienten ökade snabbt under denna tid. Det visar hur viktigt det är att inte bara använda statistiska mått när inkomstklyftor diskuteras. Vi visar också att andelen som under en femårsperiod rörde sig från den lägsta inkomstgruppen till den övre halvan av inkomstfördelningen under 1990-talet ökade kraftigt, från 8 till 12 procent.

Detta är positivt. En ökande uppåtrörlighet tyder på att ekonomin och arbetsmarknaden blir mer dynamisk på ett sätt som är välkommet ur de flesta politiska perspektiv: Människor med låga inkomster har goda möjligheter att snabbt röra sig uppåt, vilket är önskvärt både för dem själva och för samhället som helhet. Mellan 2006 och 2011 var denna uppåtrörlighet som högst.

Bara var tredje person i decil 1 år 2006 fanns där även 2011. De oroväckande resultaten i vår rapport är att låginkomstpersistensen därefter har ökat. Vi är ännu inte tillbaka på det tidiga 1990-talets nivåer, men om trenden håller i sig är det bara en tidsfråga.

Vad beror den problematiska utvecklingen på? Det är svårt att säga. Unga som studerar drar upp inkomströrligheten positivt. Men våra resultat gäller för befolkningen mellan 25 och 67 års ålder, och även om personer 18 år eller äldre inkluderas, kvarstår trenden att allt fler har långvarigt låg inkomst.

En annan faktor som spelar roll är invandring, som i genomsnitt minskar andelen långvarigt låg inkomst. Nyanlända har ofta låga inkomster första tiden i Sverige och rör sig sedan uppåt fördelningen när de etablerar sig på arbetsmarknaden. Om något borde 2010-talets invandring till Sverige innebära minskad låginkomstpersistens, vilket gör den senaste tidens uppgång särskilt oroväckande.

I toppen av inkomstfördelningen ser vi ett annat mönster: Många har höga inkomster år efter år. 2001 återfanns hela 60 procent av personerna högst upp i inkomstfördelningen högst upp även fem år senare, det vill säga 2006. Därefter har persistensen i toppen av inkomstfördelningen fallit något, sannolikt beroende både på finanskrisen och på pandemin.

När vi följer individers inkomster över tid ser vi andra mönster i inkomstfördelningen än när den studeras med hjälp av ginikoefficienten och andra mått som bara beskriver spridningen ett visst år. Till exempel är ökningen av ginikoefficienten i Sverige sedan 2010 liten, och enligt SCB var ginikoefficienten både 2023 och 2022 något lägre än den var 2021. Många tolkar förmodligen detta som att Sverige är på rätt väg, jämfört med tiden då klyftorna ökade brant. Men våra siffror visar att det kan vara precis tvärtom: Ekonomin var mer dynamisk före 2010!

Den som bara tittar på ginikoefficienten missar att allt fler svenskar har långvarigt låg inkomst. Vi hoppas därför att politiker, myndigheter och opinionsbildare i allmänhet i framtiden väljer att använda sig mer av mått vi studerar i denna rapport. Mått som säger något om hur länge människor har låga inkomster och hur vanligt det är att röra sig från låga till höga inkomster borde rutinmässigt användas av exempelvis finansdepartementet för att beskriva hur inkomstfördelningen utvecklas i Sverige.

Det är också hög tid att undersöka orsakerna till att låginkomstpersistensen ökar, och utreda hur den utvecklingen kan brytas. Tyvärr har denna trend pågått i 15 år utan att uppmärksammas. Vi hoppas att det ändras nu.

Andreas Bergh

Åsa Hansson
Joakim Wernberg